

Paul Spicker predavač socijalne politike, knjiga može biti od koristi sociolozima, politolozima i drugim stručnjacima. Razmatrajući pojedine aspekte siromaštva i socijalne sigurnosti na razini osnovnih principa i koncepata, autor nesumnjivo doprinosi boljem razumijevanju ovih fenomena i njihova međusobnog odnosa. Za nas su interesantna valoriziranja i usporedbe iskustava pojedinih europskih zemalja, kada su u pitanju pojedini tipovi socijalnih naknada i budući pravci razvoja modernih sustava socijalne sigurnosti. Međutim, treba reći da ova knjiga ne ulazi detaljno u pojedine aspekte siromaštva ili socijalne sigurnosti, nego se razmatranja uglavnom odvijaju na razini općih principa. To može izazvati utisak da se brzo, bez potrebne dubine, prelazi s jednog na drugi problem. No, iako ne nudi gotova rješenja, ova nam knjige ne samo otvara nego i donekle rasvjetljuje određene teorijske i konceptualne dileme, koje imaju svoje praktične implikacije.

Zoran Šućur

JOURNAL OF EUROPEAN SOCIAL POLICY

Vol. 5, 1995.

Journal of European Social Policy nesumnjivo i dalje plijeni pažnju izborom tema i autora, znanstvenim, aktualnim i informativnim pristupom. Nakon pet godina izlaženja s pravom se može reći da je časopis izrastao u otvorenu i kritičku tribinu koja propituje najakutnije socijalne procese europskog kontinenta. Stranice ovog časopisa dobra su demonstracija primjenjivosti društvenih znanosti i sposobnosti raščlambe recentnih društvenih događanja. Naka-na je ovog prikaza da поближе izvijesti o četiri broja ovog časopisa za prošlu godinu te da time opravda netom izrečene ocjene.

Prvi tekst prvog broja suočava se s mogućim problemom "socijalnog dampinga" u procesu europske ekonomske integracije (N. Adnett, *Social Dumping and European Economic Integration*). Oni koji zaziru od mogućih problema izazvanih "socijalnim dampingom" unutar EU polaze od činjenice različitih socijalnih troškova i različite cijena rada u pojedini-

nim zemljama, odnosno pojedinim područjima te od pretpostavke da će područja s manjim socijalnim nametima privlačiti kapital i industriju. To će, s druge strane, vršiti pritisak na smanjivanje socijalnih troškova u zemljama koje imaju relativno velika socijalna davanja (posebno skandinavske zemlje) kako bi i dalje mogle održati razinu ekonomskog rasta. Ova studija, međutim, pokazuje da ekonomije s nižim radnim troškovima nisu istovremeno i ekonomski kompetitivnije jer to više ovisi o razini produktivnosti. Zatim, vrlo je niska pokretljivost radne snage, a valja očekivati da će samo radno intenzivna industrija seliti u područja s nižim radnim troškovima. Zanimljiv je i zaključak ovog autora koji na kraju tvrdi da odbacivanje hipoteze o mogućem "socijalnom dampingu" ne znači, ujedno, i prihvaćanje teze o skorom ujednačavanju socijalne razine Europe.

Sličan je problem u središtu pozornosti još jednog teksta. S. J. H. Dearden razmatra pitanje razlika u plaćama u EU (*Minimum Wages and Wage Flexibility in the European Union*). Uspoređujući minimalnu plaću i konstruirajući tzv. index rigidnosti koji pokazuje kolika je fleksibilnost plaća u odnosu na promjene na tržištu rada (nezaposlenost, inflacija...) autor dolazi do iznenađujućeg zaključka da Nizozemska pokazuje najveću fleksibilnost plaća dok Velika Britanija, koja deklarativno promiče liberalnu filozofiju neodređivanja minimalnih plaća i državnog nemiješanja u politiku plaća, pokazuje najmanju fleksibilnost. Autor stoga podržava aktualno nastojanje određivanja minimalne plaće za cijelu EU i optužuje svoju zemlju (Veliku Britaniju) koja se protivi takvom nastojanju nedokazivim argumentom o štetnosti takvog uplitanja u tržišne odnose.

U ovome broju nalazimo još dva zanimljiva rada: S. Gräser, S. White, N. Dorn, *Free Movement and Welfare Entitlement: EU Drug Users in Berlin*; C. Martin, *Father, Mother and the Welfare State*. Dok je prvi rad zaokupljen dostupnošću socijalnih usluga liječenja narkomana u Berlinu, drugi se pita tko mora brinuti o djeci nakon što se roditelji razvedu i kako u tome prepoznati ulogu socijalne države. Podaci o proporcionalno većem broju siromašnih među jednoroditeljskim obiteljima, dakle većinom onima gdje majka sama uzdržava djecu, upozorava da se radi o ozbiljnom problemu. Raščlanjujući povijest obiteljske politike u

Francuskoj te aktualne podatke o jednoroditeljskim obiteljima, autor dolazi do zaključka da je mogućnost zapošljavanja i rada majke najbolja prevencija mogućeg siromaštva. To, dakako, traži posebne državne mjere koje će tu mogućnost učiniti sasvim izvjesnom. Možemo ovome samo dodati da iskustva iz nekih drugih zemalja potvrđuju utemeljenost ovog zaključka.

Uobičajeni *European Briefing* u ovome je broju posvećen prikazu tzv. *White Paper* o europskoj socijalnoj politici, a na samom kraju slijedi prikaz nekoliko zapaženih knjiga iz ovog područja.

Broj 2 započinje radom J. Kemenya (*Theories of Power in The Three Worlds of Welfare Capitalism*) u kome ovaj autor raspravlja o knjizi G. Esping-Andersena, vjerojatno najpoznatijem i najutjecajnijem djelu posljednjih nekoliko godina u području socijalne politike (čitatelji našeg časopisa imali su priliku u prošlom broju upoznati se s jednim Esping-Andersenovim radom). Pozicionirajući svoju analizu moći u neogramšijanski teorijski okvir, Esping-Andersen je, smatra naš autor, mimoišao neke recentne sociologijske (teorijske) rasprave o moći kao i najnovija proučavanja društvene strukture te je time izgubio potrebno uporište razlikovanja dvaju modela socijalne države: konzervativno-korporativnog i socijaldemokratskog. Nemoguće je razdvojiti ova dva modela ukoliko se ne redefinišu autorova polazišta. Kemeny tvrdi da se ne može reći da skandinavske zemlje nemaju također korporativnu strukturu - pitanje razlikovanja treba, stoga, locirati negdje drugdje. Radi se, očito, o zahtjevnoj diskusiji razlikovanja tipova socijalnih režima koja će se, vjerujemo, nastaviti i na stranicama ovog časopisa. Valja samo primijetiti da i ova rasprava nedvojbeno pokazuje koliko su problemi socijalne politike ukorijenjeni u nekim osnovnim društveno strukturnim konstantama i koliko je, stoga, za teoriju socijalne politike presudno poznavanje i razumijevanje osnovnih društvenih procesa.

U časopisu nešto rjeđe nailazimo na tekstove koji raspravljaju o nekim temama postkomunističkih zemalja. C. Wallace poduhvatila se upravo takve teme: *Young People and Families in Poland: Changing Times, Changing Dependencies?* Usprkos očekivanjima i nekim naznakama u Poljskoj se još ne mogu empirijski pouzdano potvrditi procesi individualizaci-

je i slabljenja jakih obiteljskih veza. Autorica u ekonomskim problemima i lošim društvenim uvjetima vidi osnovne razloge tome. Socijalni kapital starijih generacija još je uvijek važan oslonac u strategiji preživljavanja. Dodali bismo: radi se zaista o prekratkom vremenu u kojem nije moguće očekivati neke radikalnije izmjene osnovnih društvenih odnosa i struktura.

Pažnju privlači i tekst B. Halleröda u kome se raspravlja o metodama mjerenja siromaštva u Švedskoj (*The Truly Poor: Direct and Indirect Consensual Measurement of Poverty in Sweden*). U povijesti je razvijeno nekoliko različitih načina mjerenja siromaštva, ali nijedna metoda nije općeprihvaćena. Teško da je uopće moguće izmjeriti siromaštvo i u objektivnom i u subjektivnom pogledu, ali države, iz sasvim praktičnih razloga, žele imati relativno jednostavnu i prihvatljivu metodu. Autor se zalaže za kombinaciju direktne i indirektno metode koja bi jamčila da siromašni imaju zaista prihode ispod linije siromaštva te da su zaista deprivirani u potrošnji proizvoda i usluga.

Konačno, zadnji je rad u ovome broju posvećen raspravi o mogućem teorijskom okviru komparativnog proučavanja socijalnih usluga (J. Alber, *A Framework for the Comparative Study of Social Services*).

Je li uopće i, ukoliko jest, do kakvih je promjena došlo u položaju žena u Španjolskoj u posljednjih desetak godina, pita se C. Cousins u svome tekstu u broju 3 časopisa (*Women and Social Policy in Spain: The Development of a Gendered Welfare Regime*). Za vrijeme Francove vladavine socijalna je politika imala obilježja jakog modela muškog hranitelja, a to se, u bitnome, nije promijenilo ni do danas. Usprkos tome što se jamče univerzalna socijalna prava španjolska inačica bismarkovskog modela, u kojoj su prava sukladna prijašnjem i sadašnjem zaposleničkom statusu, visoka stopa nezaposlenosti te aktualne ekonomske teškoće otežavaju bitniju promjenu statusa žene u španjolskom društvu. Podaci to rječito potvrđuju: Španjolska je zemlja s najnižom stopom radne participacije žena u EU (31,9% 1991. godine) i najvišom stopom nezaposlenih žena među zemljama OECD (72,6% nezaposlenih žena u radno aktivnoj dobi). Slično govore i podaci o nejednakim zaradama žena, parcijalnom radu, radu u neformalnoj ekonomiji i sl.

Još jedan tekst posvećen Srednjoj i Istočnoj Europi zanima se za odnos socijalne politike i poreznog sustava u Češkoj i Slovačkoj (F. Coulter, C. Heady, C. Lawson, S. Smith, *Implicit and Explicit Social Policy in the Czech and Slovak Personal Tax System*). To je vrlo važna i često zanemarena tema, posebno u postkomunističkim državama. Možda se može reći da se u poreznoj politici najbolje zrcali socijalna politika te je ona ključ za sagledavanje stupnja ostvarivosti zajamčenih socijalnih prava. Svojim tekstom to potvrđuju i ovi autori.

Kako izbjeći zamke i dileme na tržištu rada za hendikepirane grupe, tema je zajedničke rasprave oveće grupe autora: I. Nicaise, J. Bolens, L. Dawes, S. Laghaei, I. Thaulow, M. Verdí, A. Wagner, *Pitfalls and Dilemmas in Labour Market Policies for Disadvantaged Group - and How to Avoid Them. European Briefing* je u ovome broju posvećen trendovima u radnom vremenu te kontinuiranoj raspravi o europskoj socijalnoj politici koja fokusira sljedeća područja: zaposlenost, obrazovanje i prekvalifikacija, jednake mogućnosti, radni uvjeti, sloboda organiziranja i djelovanja, socijalna isključenost, obavješćivanje, savjetovanje i sudjelovanje u odlučivanju.

I na kraju, stižemo i do posljednjeg broja u protekloj godini. Nakon teksta Simona Dunca, *Theorizing European Gender Systems*, slijede dva u kojima se problematiziraju aktualni socijalni procesi EU: I. Begg, F. Nectoux, *Social Protection and Economic Union*; G. Vobruba, *Social Policy on Tomorrow's Euro-Corporatist Stage*.

Istražujući razinu socijalne zaštite europskih zemalja Begg i Nectoux pokazuju da je države EU moguće podijeliti u tri grupe. Prvu čine Grčka, Portugal i Irska, s najmanjim postotkom socijalnih troškova. Slijede Španjolska, Italija, Velika Britanija te Belgija i Luxemburg čija se stopa posljednjih godina približila prosječnoj. S više od 30% socijalnih davanja od BDP mogu se podičiti Njemačka, Danska, Francuska i Nizozemska. Države se razlikuju i po tome kakva je struktura socijalnih troškova. Stoga već sada treba razmišljati o utjecaju europskog monetarnog povezivanja na socijalnu politiku. Još je uvijek otvoreno pitanje koje će zemlje moći zadovoljiti vrlo stroge uvjete za ulazak u monetarnu uniju te da li će se i kako zadovoljavanje tih uvjeta odraziti na razinu socijalne sigurnosti (prisjetimo se, samo, nedav-

nih masovnih štrajkova u Francuskoj koji su pokazali što misli većina o najavljenom smanjivanju socijalnih davanja kako bi se zadovoljili ekonomski kriteriji monetarne unije). Zaokupljeni ovim pitanjima autori raspravljaju o poteškoćama usklađivanja nacionalnih socijalno-političkih režima te moguće utjecaje monetarne unije na socijalnu politiku nakon njenog zaživljavanja.

Sličnim je pitanjima zaokupljen i G. Vobruba u svome radu, ali je on još kritičniji prema aktualnoj socijalnoj politici koja se provodi na europskoj razini. Autor, naime, pokazuje da dokumenti EU posvećeni socijalnim pitanjima polaze od konstatacije da je adekvatna socijalna politika preduvjet uspješnoj ekonomskoj integraciji te da, stoga, valja uskladiti minimum socijalne zaštite među europskim zemljama. Međutim, ono što ostaje nerazjašnjenim i što navodi na sumnju o izvedivosti ovakvog cilja, jest na koji način ovu političku strategiju provesti u korporativnom sustavu. Ukoliko sukladno načelu supsidijarnosti ne očekujemo neku jasnu političku odluku u tome smjeru te ukoliko se inzistira na pretpostavkama pune zaposlenosti i dogovaranja između socijalnih partnera, onda valja s razlogom dvojiti je li u interesu socijalnih partnera (udruga poslodavaca i sindikata) prihvaćanje ovakve strategije socijalne politike. O tome bi bolje trebali razmisliti briselski dužnosnici, tvrdi autor.

U ovom broju još možemo pročitati i o istraživanjima dinamike siromaštva u Njemačkoj te druge relevantne prikaze.

Nakon ovog kratkog prikaza cijelog godišta našeg časopisa možemo se samo prisjetiti njegovih uvodnih redaka. Prikazani tekstovi nedovoljno demonstriraju svoju relevantnost. Oni pokazuju koliko je važno objektivno i znanstveno propitivanje aktualnih socijalnih procesa - ne samo poradi uskih stručno-znanstvenih motiva. Možemo, na kraju, samo izraziti žaljenje što je Srednja i Istočna Europa u časopisu tako malo zastupljena. Vjerojatno ima i objektivnih razloga tomu (mali broj kvalificiranih istraživača, nesustavnost statističkih službi i sl.), ali zaista bi valjalo više pozornosti posvetiti zemljama koje teže europskom povezivanju i koje će, sasvim sigurno, vrlo brzo na dnevni red postaviti još neka, za sada, nedovoljno elaborirana pitanja.

Siniša Zrinščak